

MIRCEA V. CIOBANU

Lectia a zecea: Poeți și critici

De cele mai multe ori, tinerii poeți sunt inerți la critica literară (ei nici *poeziile* colegilor n-au timp să le citească, abia de reușesc să-și scrie „opera proprie”). Iar atunci când cineva le amintește de critică sau – și mai grav – se întâmplă ca vreun exeget „să le umble pe la versuri”... tinerii poeți își amintesc imediat „vorba clasicilor”, adică ceva de genul: „Critici voi, cu flori deșerte,/ Care roade n-ați adus...”. Tânărului poet îi scapă că poezia lui Eminescu e *nițel despre altceva* (nu în zadar, laitmotivul din *Criticilor mei* e altul: „E ușor a scrie versuri/ Când nimic nu ai a spune...”).

E mult de discutat aici (supărarea *de moment* a lui Eminescu nu anulează imensul rol pe care l-a avut critica literară, începând cu Titu Maiorescu, în promovarea operei poetului). Dar e mai ușor să citezi *trunchiul de adevăr* ca „argument”. Dacă asta vă place, vă mai dau un exemplu clasic: Vasile Alecsandri și poezia sa (publicată postum) *Unor critici*.

Cea mai citată în acest sens este ultima strofă. Mai întâi, Alecsandri, într-un gest nobil, îi face un compliment „de rigoare” lui Eminescu, care îl numise, cu vreun deceniu și jumătate mai înainte, „rege al poeziei” („E unul care cântă mai dulce decât mine?!/ Cu-atât mai bine țării, și lui cu-atât mai bine”). Mai apoi vine atacul asupra celor pe care Alecsandri îi numește „unii critici”: „Iar voi, care asupră-mi săgeți tocite trageți,/ Cântați, dacă se poate, fiți buni și nu mai rageți!”.

Dumitru Fusu,
Valentina Rusu-Ciobanu

Se pare că lucrurile sunt clare și că aceste două „*dedicații poetice*” criticilor vremii au *același obiect*. Dar nu e așa, pentru că cei pe care se supărase Alecsandri erau, de fapt, *un poet și un prozator-dramaturg*. Și încă destul de buni: Alexandru Vlahuță și Barbu Ștefănescu Delavrancea. Adepți înverșunați ai lui Eminescu, aceștia găsiră de cuviință că, ridicându-l în slăvi pe „poetul național”, cel mai potrivit, în context, ar fi să diminueze rolul („consumat”, ca și cum) al lui Alecsandri în literatură. Cel mai bine exprima această atitudine a „lupilor tineri” un alt admirator al lui Eminescu, poetul Traian Demetrescu („poetul Tradem”, cum avea să-l numească într-o poezie Bacovia): „Alecsandri face umbră talentelelor tinere. Statuia trebuie dată jos de pe soclu!”.

Și tocmai *criticul*, în persoana lui Titu Maiorescu, este cel care explică (în *Poeți și critici*) valoarea *distinctă* a fiecărui poet în discuție, lămurind, pasager, și ceea ce *poate* și ceea ce *nu poate* fi evaluat printr-o simplă alăturare-comparare...

Pentru a accepta oarecum mai simplu opinia unui critic trebuie să *te obișnuiești cu gândul* că de privirea lui (care e *un lector*, numai că unul competent) *oricum n-ai să scapi*. Cu cât mai bine vei scrie, cu atât mai repede (și mai des!) vei nimeri în vizorul criticului. Nu are rost să te ascunzi de el. Pentru că scrii (și) pentru el. Alex Ștefănescu explica undeva simplu de tot: și cititorul simplu, și criticul pot să aibă o opinie a lor, subiectivă, despre o operă – le place ori nu le place... Singura deosebire este că criticul poate și să *explice*, și să *argumenteze* de ce îi place sau nu textul, iar în consecință – de ce *consideră el* că poezia X e un rateu sau... o capodoperă.

Voi (unii dintre voi) vă ciocniți de opiniile critice mai des decât ați crezut: lecturile reciproce, comentariile textelor pe *blog*, toate sunt formule oarecum facile, uneori rudimentare, uneori superficiale (iar uneori – extraordinar de... pertinente) ale lecturii critice, interogative și analitice... Sigur că *blogul* impune – firește – *estetica sa comună*, dar fiindcă ea, cel mai adesea, coincide cu *estetica neoficială a timpului*, poți să desprinzi de aici un anume orizont de așteptare al potențialului tău cititor.

Din propria experiență vă pot mărturisi: nu e deloc plăcut să fii criticat. Chiar și atunci când îți dai seama singur de *tarele* propriei tale opere, chiar și atunci

când ai rezerve mai mari față de un text de-al tău decât sugestiile, atente și delicate, ale unui „prijitor dintr-o parte”. Mai mult, uneori vrei să te iei la hartă cu nechematul critic, te simți insultat (uneori – în public), te simți scuipat, nedreptățit, ofensat. Când treci peste asta și înțelegi că criticul are dreptate, ești disperat, îți vine să te lași de scris (și într-adevăr, un timp nu mai poți scrie nimic).

Ei bine, fiindcă de asta nu scapi, trebuie, pentru început, să te obișnuiești cu gândul că într-o zi poate să se prăbușească cerul. Obișnuința aceasta deja atenuează durerea prăbușirii. Pasul următor ar fi să privești filosofic la toate acestea. Una e că... mai greșesc și criticii (de atâtea ori istoria literaturii a contestat categoric opiniile unor critici!). Dar argumentul cu adevărat important e că criticii, în virtutea meseriei (dar și a axiomei că perfecțiune nu există), au găsit „pete pe soare”, inclusiv, în capodoperele literare ale umanității. Așa că... nu ești tu primul!

Există și alte remedii, unele eficiente sub aspect psihologic. De exemplu, dacă te antrenezi să înțelegi singur (și sincer) că nu ești numaidecât cel mai mare și că admiti sincer că mai există niște fisuri în construcțiile tale și că privești cu (auto)ironie detașată propriile creații, atunci nu te mai sperie nimeni. Iar dacă cineva nu te critică, ci te umilește, ironia învățată te va ajuta să răspunzi pe potrivă. Nu fiind – Doamne ferește! – enervat, atunci când răspunzi, ci enervând oponentul prin atitudine calmă, demnă, corectă.

Dar cea mai eficientă metodă de luptă cu critica e una strict egoistă, mercantilă așa zice: să pui criticul să lucreze în beneficiul tău. Fă să ajungă textele tale la critic. Cele publicate sau nepublicate, nu are importanță. Dacă textele tale au fost publicate și criticul ți-a făcut, la rândul-i, o recenzie publică, citește mai întâi textul acestuia integral (nu numai pasajele ghimpoase). Lasă supărarea să se sedimenteze, înjură-l (în gând), nu comunica două zile la acest subiect. Nu asculta de sfaturile prietenilor, gen: „Lasă! Tu ești genial(ă) și poezia ta e supergenială!”.

În fine, după ce te-ai răcorit, peste câteva zile, recitește textul cu pricina și caută (exclusiv pentru uz propriu) ce ți-ar prinde bine din obiecțiile „nechematului”. Pentru că – v-o spun iarăși din experiența proprie – chiar și cei care vă critică dur și nemeritat, din anumite interese (de concurență, să zicem) vă vor sugera și niște defecte reale ale lucrului făcut de voi. Iar dacă – pentru viitor – aceste lacune vor fi evitate din construcțiile voastre literare, opera va fi mai bună și voi veți avea de câștigat. Plastic vorbind, puneți la treabă energia arșitei, ploii, viscolului, vântului, furtunii, a valurilor care vă năpăstuiesc. Omenirea a ieșit

Dimitrie Cantemir,
Lazăr Dubinovschi

deseori din crize datorită unor soluții paradoxale.

Citiți-vă reciproc textele. Evitați complimentele din complezență. Citiți-vă, reciproc, poemele cu *ochi de redactor*, iar apoi – *cu ochi de critic*. Organizați ședințe de cenaclu *cu teme exclusiv critice*. De exemplu, puneți la dispoziția colegilor (sacrificați!) un text, pe care NIMENI NU ARE VOIE SĂ-L LAUDE și pe care toți sunt obligați să-l disocieze critic, să-l analizeze la rece și să observe în el *reale sau eventuale/posibile defecte, imperfecțiuni*. Ca să vă simțiți confortabil, la „ședințele critice” puteți sacrifica (fie și într-o formă exagerată, de joc) un text al unui poet consacrat sau al unui clasic. Atâta doar că... nu recurgeți la *critică simplistă*

în cazul unor opere complexe, profesioniste, subtile și profunde. Riscați să vă faceți de râs. În schimb, puteți aborda ironic și ludic, glumeț și parodic, *orice text*. Ca să vă liniștesc: odată publicat, un text literar devine un bun public. Nimeni, nici măcar autorul nu deține drepturi exclusive de interpretare asupra acestui text. Orice text publicat nu este *așa cum l-a gândit sau l-a conceput sau l-a scris autorul, ci așa cum îl citește lectorul*. Iar criticul nu este decât lectorul competent și eficient.

Cândva, critica era privită ca un domeniu cu parametri și ierarhii turnate în beton, era Instanța (cu majusculă!) și, bineînțeles, se considerau „nedreptățiți” cei care, din eroare, *au căzut din casetă*, iar „fericiți” – cei publicați, laudați, prezenți în biblioteci, incluși în manuale (ceea ce pentru unii poeți era *nirvana!*).

Azi, literatura (*critica, inclusiv*) e o însumare de texte (din care poate fi *dedus* autorul), adică un univers *pe care și-l construiește Cititorul*. Scriitorul are un singur vis: textul să ajungă la Cititor, care este în acest sens un fel de Dumnezeu-Tatăl.

Dar astăzi literatura mai este și *competiție*, iar „critica” (o *strategie de marketing*) începe să conteze doar ca *agenție de publicitate*.

Niciodată nu știm când una din cele trei fețe ale criticii (din cele trei alineate de mai sus) trece în alta. Oricare ar fi această față, *de (o privire) critică oricum nu scăpăm*. Așa că (eu propun) s-o punem la treabă!

Autoportret,
Piet Mondrian